

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ФИЛОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТИ**

**“ЗАМОНАВИЙ ФИЛОЛОГИЯДА ИНТЕГРАЦИОН
ЖАРАЁНЛАР”**

мавзусидаги

Республика миқёсидаги онлайн илмий-амалий анжумани

МАТЕРИАЛЛАРИ

Бухоро, 2020 йил 25 апрель

Бухоро- 2020

Анжуман Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 7 февралдаги 56-Ф-сон фармойишига мувофиқ ташкил этилди.

1. Дастурий қўмита

1. О.Х.Хамидов – университет ректори, раис.
2. О.С.Қаҳҳоров – илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, раис муовини
3. Ў.У.Рашидов – молия ва иқтисод ишлари бўйича проректор, аъзо
4. Д.З.Ражабов – Филология факультети декани, аъзо.
5. Ҳ.П.Эшонқулов – Ўзбек адабиёти кафедраси мудири, аъзо.
6. А.Р.Ахмедов – Ўзбек тилшунослиги кафедраси мудири, аъзо.
7. О.Т.Носиров – Рус тили ва адабиёти кафедраси мудири, аъзо.

2. Ташкилий қўмита

1. О.С.Қаҳҳоров – илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, раис.
2. Г.Т.Зарипов – ИТ, И ва ИТКБ бўлими бошлиғи, раис муовини.
3. Д.З.Ражабов – филология факультети декани, аъзо.
4. Ҳ.П.Эшонқулов – Ўзбек адабиёти кафедраси мудири, аъзо.
5. А.Р.Ахмедов – Ўзбек тилшунослиги кафедраси мудири, аъзо.
6. О.Т.Носиров – Рус тили ва адабиёти кафедраси мудири, аъзо.
7. Ғ.Н.Муродов – Ўзбек адабиёти кафедраси профессори, аъзо.
8. М.Қ.Абузалова – Ўзбек тилшунослиги кафедраси профессори, аъзо.
9. З.Р.Джураева – Рус тили ва адабиёти кафедраси доценти, аъзо.
10. Н.Ж.Бекова – Ўзбек адабиёти кафедраси доценти, аъзо.
11. Н.С.Қодирова – Ўзбек адабиёти кафедраси таянч-докторанти, аъзо.
12. З.Н.Соҳибова – Ўзбек адабиёти кафедраси таянч-докторанти, аъзо.
13. С.М.Нуруллаева – Ўзбек адабиёти кафедраси таянч-докторанти, аъзо.

MAKTABDA FANLARARO INTEGRATSION YONDASHUV

Yo'ldosheva D.N., BuxDU dotsenti

Respublikamizda bugun yoshlar ta'lim va tarbiyasi davlat siyosatining dolzarb masalalaridan biriga aylanganligi hech kimga sir emas. Respublikamiz Prezidentining yurtimizda ta'lim sohasini tubdan isloh qilish bilan bog'liq holda aytgan quyidagi gaplari fikrimiz dalilidir: "Ta'limning maqsadi voyaga yetmaganlarni mahalla-ko'yni ko'z oldida saqlash, yurish-turishi, kiyinishi, o'zini tutishini nazorat qilish yoki yoshlar o'rtasida o'z joniga qasd qilish, erta tug'ruq, turli oqimlarga qo'shib qolish kabi vajlar bilan ularni "doimiy infantil yosh bola" statusida saqlab qolish emas. Ta'lim tizimining maqsadi sipo, oq ko'ylak, qora shim kiygan olomonni yetishtirish ham emas.

Ta'lim tizimining bosh maqsadi mustaqil fikrlaydigan avlodni shiddat bilan o'zgarayotgan global dunyoda yashab ketishga tayyorlash, ularni boshqa mamlakatdagi tengqurlariga nisbatan raqobatbardosh qilish va shu orqali millatning ravnaqini ta'minlashdir. Yoshlari kasbsiz, mahorat va malakasiz, mustaqil fikrlamaydigan, o'rganishni o'rganmagan millatlar zaiflashib, boshqa millatlarga yem bo'lishini tarix ming bir marta isbotlab bergan... Shunday ekan hozir bizga ta'limning yangi islohoti kerak"[1].

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, bugun O'zbekiston aholisining oltmish foizini yoshlar tashkil etmoqda. Shu sababli mamlakatning barcha sohasida yosh avlodni tarbiyalash va ularga g'amxo'rlik qilish birinchi galdagi vazifaga aylandi. O'zbekistonda "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun (2016-yil 24-avgust)ning qabul qilinishi, O'zbekiston yoshlar ittifoqi (2017-yil 30-iyun)ning tuzilishi bu boradagi muhim qadamlar bo'lib, Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan 5 ta muhim tashabbus (1) yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san'atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirish, iste'dodini yuzaga chiqarish; 2) yoshlarni jismoniy chiniqtirish, ularning sport sohasida qobiliyatini namoyon qilishlari uchun zarur sharoitlar yaratish; 3) aholi va yoshlar o'rtasida kompyuter texnologiyalari va internetdan samarali foydalanishni tashkil etish; 4) yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlikni keng targ'ib qilish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etish; 5) xotin-qizlarni ish bilan ta'minlash) yurtimizda yoshlarga e'tiborning mantiqiy davomidir. Shuningdek, yoshlar ma'naviy olamini boyitish maqsadida "Kitobxonlik madaniyatini oshirish" to'g'risidagi qaror (2017-yil 13-sentabr)ning qabul qilinishi hamda qaror ijrosi sifatida respublika miqyosida kitobxonlar bellashuvlarining o'tkazilishi, g'oliblarga qimmatbaho sovg'alarning taqdim etilishi ham fikrimizni dalillaydi. Zero, yurtning, xalqning, asrlar davomida ajdodlarimiz orzu qilib o'tgan milliy istiqlolni taqdiri, tom ma'noda, kelajagimiz richagi yoshlar qo'lida.

Bugun rivojlanayotgan davlatimizga jahon mamlakatlari mutaxassislari bilan bimalol raqobatlasha oladigan intellektual salohiyat egasi bo'lgan ijodiy fikrlovchi, ma'naviyati yuksak shaxslar zarur. Zero, ma'naviyati yuksak shaxs har xil oqimlar ta'siriga berilmaydi. Yoshlarni yuksak ma'naviyatli barkamol avlod etib tarbiyalashda o'rta umumta'limda ona tilimizning milliy hodisa sifatidagi ta'limi ham o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Bu borada ona tili ta'limida fanlararo aloqadorlikni ta'minlash masalasi o'quvchi-yoshlarning intellektual salohiyatini oshiruvchi jihatlardan biri, desak mubolag'a bo'lmaydi.

Ta'limda fanlararo integratsion yondashuv masalasining muayyan qirralari o'zbek didaktikasi va tadrisida o'rganilgan, o'rta umumta'limda fanlararo aloqadorlikning qator yechimlari topilgan va amaliyotga tatbiq etilgan. Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya, sport, ma'naviyat, ma'rifat sohasida olib borilayotgan jamiki ishlar negizida barkamol avlodni

shakllantirish, ularga berilayotgan ta'lim-tarbiyaning uzviyligi, sifat va samaradorligini oshirish masalasi turibdi. E'tibor bersak, ta'limning o'rta umumta'lim bosqichida ona tili (jamiyatga ijodiy tafakkur sohibini yetkazib berish), adabiyot ta'limi maqsadi (jamiyatga barkamol shaxsni tarbiyalab berish) hamda biologiya (tirik tabiatga to'g'ri munosabatda bo'la oladigan madaniyatli shaxsni tarbiyalash) o'quv predmetlarini o'qitish bosh maqsadida uyg'unlik, bir-birini to'ldirish ko'zga tashlanadi. Shu bois uzluksiz ta'lim tizimida fanlararo aloqadorlik va uzviylikni ta'minlash, ayniqsa, muhim masalalardan. Ona tili, adabiyot va biologiya o'quv predmetlarining o'qitilishida ijtimoiy buyurtma sifatida belgilangan maqsadga muvofiq mazmun, usul, vosita hamda o'qituvchi~o'quvchi munosabatlarida subyekt~subyekt holatini singdirish zarurati paydo bo'ldi. Demak, ona tili, adabiyot va biologiya o'quv predmetlarining fanlararo aloqadorligini ta'minlash har uchala o'quv predmeti oldida turgan maqsadlarning bajarilishiga ko'mak beradi.

Agar o'rta umumta'lim bosqichida ta'lim olayotgan 6-,7-, 8-sinf o'quvchilarining yoshi 14-16da ekanligini va o'smir yoshidagi bolaning psixologiyasida sodir bo'luvchi o'zgarishlar – atrofdagilar e'tiborini tortish, barchaning diqqat markazida bo'lishga ishtiyoqni inobatga olsak, undagi ayni shu intilishni toza va mantiqli ichki “men”ga aylantirish zarurati paydo bo'ladi. Bu “men”likni yot g'oyalari ta'siridan omon saqlab vatanparvarlik, milliylik, milliy g'urur g'oyalari, tabiatga muhabbat va o'zini ham tabiatning bir bo'lagi deb hisoblash ruhi bilan sug'orilgan “milliy menlik” darajasiga yetkazish zarur. O'rta umumta'limning dunyoni bilishda kommunikativ vosita bo'lgan ona tili ta'limida kishilarning ruhiyat olamini tozalovchi adabiyot, ekologik ma'naviyatni shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi biologiya materiallaridan foydalanish, fikrimizcha, yetarlicha samara beradi.

Fanlararo bog'liqlik, aloqadorlik masalasi ta'lim tizimi paydo bo'lgandan beri mavjud. Fikrimizning dalili sifatida ona-zaminimiz dunyo fan olamiga bergan qomusiy olimlarning bir paytning o'zida bir necha soha ilmlari bilan shug'ullana olganliklari, sohalararo yaqinliklarning muayyan qirralarini ochib berganliklari (masalan, Beruniy, Al-Xorazmiy, at-Termiziy, Motrudiy, al-Farg'oni, Imom Buxoriy, Ibn Sino, A.Navoiy va b.) dunyo ahliga ma'lum va mashhur. Fanlararo bog'liqlik masalalariga XIX–XX asrlar oralig'ida e'tibor berish ancha kuchaydi. Ta'lim-tarbiya, fanlararo aloqalarning ayrim jihatlari tadqiqini dastlab didakt olimlar, jumladan, Y.Komenskiy (“Tillar va hamma fanlarning ochiq eshigi”, “Buyuk didaktika”), D.Lokk, I.Gerbart, M. Pestalostsi, K.Ushinskiylar boshlab bergan. Bu yo'nalishni keyinchalik G.N. Akvileva, D.L.Troytap, G.V.Baltyukova, N.Y.Velenkin, N.M.Drujnina, R.G.Matyushova, I.K.Blinovalar davom ettirganlar [2]. Ushbu muammo o'zbek olimlari T.S.Nazarova, T.G.Rizayeva, R.Mavlonova, N.Rahmanqulovalarning metodik qo'llanmalarida, “Til va adabiyot ta'limi” jurnalida chop etilgan bir qator metodik maqolalarda tadqiq qilingan. Ona tili va adabiyot fanlarini o'zaro bog'lab o'qitish N. Yo'ldoshevaning “Ertak dars”, Malohat Umarovanning “Ona tili darslarida ma'naviyat tarbiyasi” nomli maqolalarida umumiy tarzda tadqiq qilingan. “O'rta umumta'lim, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limida aniq va tabiiy fanlarning o'zaro aloqadorlik va uzviyligi masalalari” Respublika ilmiy-nazariy anjumani materiallari tarkibidagi bir qator maqolalarda, tilshunoslikning dolzarb masalalariga bag'ishlangan “O'zbek tili doimiy anjumani”ning VIII yig'ini [4] materiallarida va metodik xarakterdagi boshqa ishlarda yoritilgan.

Hozirgi zamon ta'limining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, buning uchun esa ularda ijodiy tafakkurni shakllantirish hamda rivojlantirishdan, jamiyatga intellektual salohiyatli shaxslarni yetishtirib berishdan iborat. Zero, o'zbek milliy ta'lim tizimi “bilimdon shaxsni tarbiyalash” maqsadidan “ijodiy fikrlovchi shaxsni tarbiyalash” maqsadi sari yo'naltirildi. Ona tili ta'limi bolalarning tafakkur qilish faoliyatlarini kengaytirish,

erkin fikrlay olish, o'zgaralar fikrini anglash, o'zini tabiatning bir bo'lagi sifatida anglash, o'z fikrlarini og'zaki va yozma ravishda ravon bayon qila olish, jamiyat a'zolari bilan erkin muloqotda bo'la olish ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga xizmat qilar ekan, uning mazmunidan tortib toki oddiy ta'lim topshirig'igacha belgilangan maqsadga bo'ysundirilmog'i shart [3].

Maktabning, masalan, 6-,7-,8-sinflarida ona tili, adabiyot va biologiya mavzularini bog'lab o'qitish ta'limda fanlararo aloqadorlik, bog'liqlikni ta'minlaydi; 14-16 yoshli bola qalbida barkamollikka intilish, tabiatni faqatgina sevishtirish bilan chegaralanmaslik, balki uni avaylab asrash zarurligini ifodalovchi tuyg'ularni uyg'otadi, asosiysi, ham ona tili, ham adabiyot, ham biologiya ta'limi samaradorligini oshirish vositasiga aylanadi.

Xullas, maktabda ona tili mashg'ulotlari mustahkamlash, takrorlash darslarida ham, yangi mavzu bayonida ham ona tili mavzularini adabiyot, biologiya mavzulari bilan bog'lab o'qitish zamonaviy ta'lim talablariga mos keladi va bu har uchala o'quv predmeti mushtarak maqsadlarining ro'yobini ta'minlashga xizmat qila oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Мирзиёев Ш. М.** Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз.– Тошкент: Ўзбекистон, 2017. – 488 б.
2. Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж. Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.
3. Yo'ldosheva D. Ona tili ta'limi maqsadining tadrijiy taraqqiyoti. – T.: O'zME, 2013. – 216 b.
4. Ўзбек тили таълими жараёнида фанларaro боғланиш масалалари. ЎТДА 8-йигини материаллари тезислари (Масъул мухаррир: М. Абдураимова). – Т.: РТМ, 2005. – 190 б.

МУНДАРИЖА

Кириш	4
-------------	---

1-ШЎБА ЗАМОНАВИЙ ТИЛШУНОСЛИКДА ИНТЕГРАЦИОН ЖАРАЁНЛАР

Абузалова М.Қ., Фатуллаева К.Р.КОДЛАШ - ТАФАККУР - ДЕКОДЛАШ ЖАРАЁНИ- НИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ХУСУСИДА.....	6
Муминов Ф.А. РАЗУМНЫЙ ЧЕЛОВЕККАК ИНТЕГРАЦИЯ МЫШЛЕНИЯ, ТРУДА, ПРЯМОХОЖДЕНИЯ И ЯЗЫКА.....	8
Жўраева Б.М. БИОЛОГИЯ ВА ТИЛШУНОСЛИКДАГИ ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВНИНГ МАҚОЛЛАРДА НАМОЁН БЎЛИШИ.....	12
Астанова Г.А. АРАБ ТИЛИНИ ЎРГАНИШДА ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВ.....	15
Ahmedov A. TURKIY TILLARDA UNLILAR TARAQQIYOTI.....	17
Asadov T.H. NUTQNING TOZALIGI VA TA'SIRCHANLIGI HAQIDA.....	21
Ashurbayeva R.Q. TA'LIM TIZIMIDA INTEGRATIV YONDASHUVDAN FOYDALANISH.....	24
Ахмедова Д. ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ ПОЛИСЕМАНТИК СЎЗЛАРНИ ТЕГЛАШНИНГ НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	27
Бахронова К.Я., Саидова М.Р.ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ И ТЕХНОЛОГИЙ В СФЕРУ ОБРАЗОВАНИЯ.....	30
Бозорова Н.Х.ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ПЕДАГОГИКЕ И ЛИНГВИСТИКЕ.....	32
Джурова З.Р.ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРИРОВАННЫХ УРОКОВ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	35
ДўсимовЗариббой. ЎЗБЕК ТИЛИ ЛЕКСИКАСИДА ТАГ ҚАТЛАМ МАСАЛАСИ.....	38
Yo'ldosheva D.N. MAKTABDA FANLARARO INTEGRATSION YONDASHUV.....	41
Кутлимуратова Г.К.ИНТЕГРАЦИЯ ПРЕДМЕТОВ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ.....	43
Муртазаева Н.Ж. ПРИМИНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДОВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	45
Муқимова Г.Р. ФИТОМОРФЛАРНИНГ КЎЧМА МАЪНОДА КЕЛИШИ.....	48
Nazarova S.A. TILSHUNOSLIKDA INTEGRATSION JARAYON.....	50
Носиров О.Т. КОНЦЕПТЫ «ЗИМА, ВЕСНА, ЛЕТО, ОСЕНЬ» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЕ.....	52
Тоирова Г. И. КОРПУС УЧУН МАТНЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ТЕХНОЛОГИЯСИ ХУСУСИДА.....	56
To'xtayev Sh. RAVISHDOSHSNING MA'NO TURLARI(1 soatlik dars ishlanmasi).....	58

<i>Raxmatilloeva F.N.</i> SO‘Z BIRIKMASINI FANMIY VA IDROKIY BILISH.....	61
<i>Сидоркова Л.Р.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТАТИСТИКИ В АНАЛИЗЕ СТИЛИСТИЧЕСКОЙ ОКРАСКИ ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО.....	63
<i>Хасанова Г.К., Раджабова Ш. Р.</i> ПРОЦЕССЫ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ.....	67
<i>Хикматова Д.</i> ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКЕ.....	69
<i>Файбуллаева Н.И.</i> ТИББИЙ ЭВФЕМИЗМЛАРНИНГ МИЛЛИЙ-ЭТНИК ХУСУСИЯТЛАРИ..	72
<i>Шарипова Д.Г.</i> СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	76
<i>Cho‘liyyeva G.T.</i> МАКТАБДА АМАЛИЙ INTEGRATIV TA‘LIM ZARUR.....	79
<i>Yusupova D.Y.</i> BADIY MATN TAHLILIDA INTEGRATION YONDASHUV.....	81
<i>Hojiyeva N.H., Asadova Sh.A.</i> ONA TILI MASHG‘ULOTLARIDA FANLARARO ALOQADORLIKNI TA‘MINLASHNING AHAMIYATI.....	84
<i>Зарипова А.</i> НУТҚИЙ МУЛОҚОТНИНГ ЯКУНИЙ БОСҚИЧИ ҲАҚИДА.....	87
<i>Dildora Tosheva</i> “XONA” – O‘ZAK MORFEMA VA QO‘SHIMCHA MORFEMA SIFATIDA.....	88
<i>Qilichev B.E., Adizova N.B.</i> , BUXORO ETNOTOPONIMLARI.....	91